UM/EUR-10/PYS/JSc **ASIANTUNTIJALAUSUNTO**

4.4.2017

Viite: Tulevaisuusvaliokunta keskiviikko 05.04.2017 klo 09:00 / VNS 1/2017 vp / Asiantuntijapyyntö

Pohjoismaisen yhteistyön mahdollisuudet edistää kestävää kehitystä ja erityisesti Pohjoismaille tärkeitä kestävän kehityksen teemoja

Pohjoismaiden talous- ja yhteiskuntamallin saavutukset herättävät maailmanlaajuisesti kiinnostusta. Nämä nojaavat pitkälti samoihin kestävän kehityksen tavoitteisiin, jotka ovat myös Agenda2030:n ytimessä. On tärkeää, että pohjoismaiden hyvät kokemukset ja ratkaisut näihin liittyen välittyvät globaalisti. Toisaalta on tunnistettava ne kestävän kehityksen tavoitteet, joiden toimeenpanossa pohjoismailla on itsellään haasteita, mutta joissa jo pohjoismaisesti tehdään paljon yhteistyötä, esim. ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja kestävämpien kulutus- ja tuotantotapojen edistämiseksi.

Jokainen valtio ja jokainen hallitus on itse vastuussa globaalin Agenda2030:n toimeenpanosta. Toisaalta, valtioiden väliset kumppanuudet ovat keskeinen osa Agendan toimeenpanoa. Kestävän kehityksen työ Pohjoismaiden ministerineuvoston puitteissa tulee nähdä kumppanuusjärjestelynä, jolla on pitkät perinteet ja hienoja tuloksia, mutta jota voidaan nyt Agenda2030 aikakaudella edelleen hioa ja vauhdittaa.

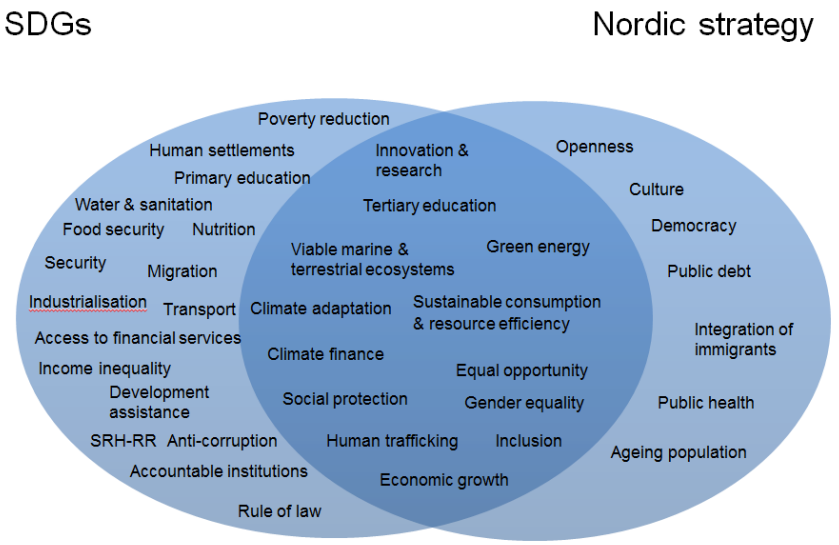

Kuva1: *Agenda 2030 tavoitteiden ja voimassa olevan pohjoismaisen strategian vertailu*
(lähde: PMN:n tilaaman kartoituksen "*Nordic Sustainable Development Action*" –raportin luonnos)

Pohjoismaiden ministerineuvostolla on voimassa oleva sektoreidenvälisen työn strateginen puiteasiakirja "Hyvä elämä kestävässä Pohjolassa: Pohjoismaiden kestävän kehityksen

strategia". Tämä strategia sisältää vuoteen 2025 ulottuvia suuntaviivoja ja pyrkii edistämään ministerineuvoston sektorienvälistä yhteistyötä seuraavilla painopistealueilla: pohjoismainen hyvinvointimalli, elinvoimaiset ekosysteemit, muuttunut ilmasto, maapallon luonnonvarojen kestävä käyttö sekä koulutus, tutkimus ja innovaatiot. Strategiaa on toteutettu ministerineuvoston eri yhteistyöalueilla. Strategian tavoitteet on sisällytetty kaikkiin sektoriohjelmiin ja muunnettu käytännön toimenpiteiksi. Yhteisten tavoitteiden lisäksi Pohjoismaat ovat sopineet useista kestävän kehityksen indikaattoreista, jotka antavat yleiskuvan työn edistymisestä.

Ohjelmalle on osoitettu erillisiä varoja 3 miljoonaa Tanskan kruunua (0,4m€) vuosittain vuosina 2017-2020. Ohjelman johtoajatus on toimialojen oman toiminnan saattaminen palvelemaan Agenda2030:n tavoitteita, joten pienen budjetin päälle tulee muut aiheeseen liittyvät ohjelmat (joista useat on mainittu alemman *Kuva nro 2:n* vasemmalla ja oikealla) sekä sektorineuvostojen ja pohjoismaisten instituutioiden omat varat. Ministerineuvoston koko budjetti on n.125m€ vuosittain. Tämän lisäksi ohjelman on tarkoitus vaikuttaa kansallisiin ohjelmiin, politiikkaan ja varainkäyttöön. Pohjoismaiset yhteistyöministerit päättivät helmikuussa 2016 vauhdittaa olemassa oleva työ Agenda2030 aikakaudella uudistamalla tämä ohjelma.

Institutionaalinen puite ja prosessi

Pohjoismaiden kestävää kehitystä koskevan hallitusten välisen yhteistyön yleisvastuu on yhteistyöministereillä. Pohjoismaista yhteistyötä säätelevän Helsingin sopimuksen mukaisesti yhteistyöministerit avustavat pääministereitä pohjoismaisten yhteistyökysymysten yhteensovittamisessa. Pohjoismaiden ministerineuvoston rakenteessa tämä tarkoittaa mm. poliittista yleisvastuuta taloussuunnittelusta sekä erityisvastuuta hankkeista ja ohjelmista, joiden toteuttamiseen osallistuu useampi sen 11:sta ministerineuvostosta. Yhteistyöministereitä avustaa kestävän kehityksen asioissa sitä varten perustettu pohjoismainen asiantuntijaryhmä.

Pohjoismaiset yhteistyöministerit päättivät helmikuussa 2016 yhteispohjoismaisen kestävän kehityksen ohjelman uudistamisesta YK:n Agenda 2030 -ohjelman kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseksi. Jakamalla kokemukset, hyvät käytännöt ja kestävät ratkaisut alueellisesti pohjoismaiden tarkoitus on tukea toisiaan ja toisten kansalaisyhteiskuntia. Osa kestävälle kehitykselle erikseen varatuista varoista asetettiin suunnittelun käyttöön. Samalla asiantuntijaryhmän kokoonpanoa päivitettiin, jotta se paremmin edustaisi kansallisen toimeenpanon vastuutahoja. Suomen puheenjohtajuusvuonna 2016 työtä johti VNK:n edustaja UM:n avustamana.

Ohjelman suunnittelua käynnistettiin kartoituksella pohjoismaisista vahvuuksista ja haasteista sekä siitä, miten kukin Pohjoismaa toteuttaa Agenda 2030 –ohjelmaa. Sen alustavista suosituksista keskusteltiin marraskuun lopulla Helsingissä pidetyssä työpajamuotoisessa vuoropuhelussa. Tavoitteena keskustelukokouksen järjestämiselle oli vahvistaa pohjoismaista lisäarvoa Agenda2030-ohjelman toteuttamisessa. Siihen osallistui reilut sata toimijaa kaikkialta Pohjolasta, jotka edustivat niin julkista sektoria, yritysmaailmaa kuin vapaaehtoisjärjestöjä. Kestävä kulutus ja tuotanto sekä laaja yhteiskunnallinen osallistuminen valikoitui keskusteluissa eräiksi teemoiksi, joiden parissa on Pohjolassa tarvetta edistymiselle ja yhteistyölle. Näillä

Pohjola voisi näyttää esimerkkiä, osoittaa yhteistyön hyödyt ja jakaa parhaita yhteistyökäytäntöjä.

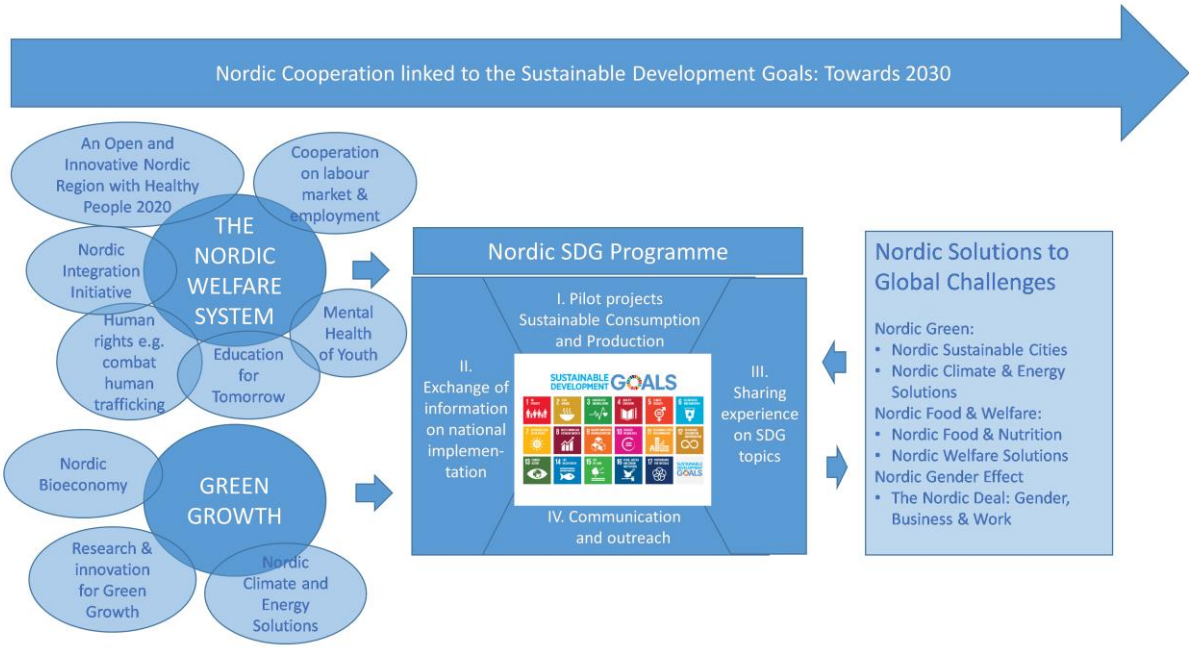

Kuva 2: Pohjoismaisen Agenda2030-ohjelman suhde ministeriöneuvoston muuhun toimintaan
(lähde: PMN:n tilaaman kartoituksen "*Nordic Sustainable Development Action*" –raportin luonnos)

Rinnan tämän ministerineuvoston oman prosessin kanssa asiaa seurataan Pohjoismaiden neuvostossa. Kestävä kehitys oli teema marraskuun 2016 pääistunnon yhteydessä järjestetyssä huippukokouksessa, johon Pohjolan pääministerit osallistuivat ja osoitti sitoutumisensa. Jokaisen maan ja itsehallinnon pääministeri esittelivät kansalliset toimet ja suunnitelmat ja vastasivat täysistunnolle kysymyksiin.

Pääministeritasolla on myös edistetty useita prosesseja, jotka suoraan palvelevat 2030-agendaa, esimerkiksi vuosina 2013-2015 "Pohjoismaat - vihreän kasvun johtava alue" ja "Kestävä pohjoismainen hyvinvointi". Myös vuonna 2016 on pääministereiden toimesta käynnistetty ohjelma "Pohjoismaiset ratkaisut globaaleihin haasteisiin", joka keskittyy vahvuusalueisiin. Tällä pohjoismaisia yhteiskuntaratkaisuja globaaleihin haasteisiin voidaan tarjota alueen ulkopuolelle. Ohjelma kattaa monta kestävän kehityksen teemoista, mm. energian, kaupunkisuunnittelun ja tasa-arvon (*Kuva 2* oikealla). Nämä ovat esimerkkejä kestävään kehitykseen tähtäävien prosessien keskeisestä asemasta yleisemmin pohjoismaisessa yhteistyössä.

Jatkosuunnittelu ja päätökset

Suomalaisen Gaia Consulting Ltd and Stockholm Environment Institute'in valmistelema kartoitus suosituksineen on luovutettu tammikuussa 2017 ja julkaistaan huhtikuussa nimellä "Nordic Sustainable Development Action". Asiantuntijaryhmä kokoontui helmikuussa keskustelemaan

suunnittelun jatkosta ja päätösvalmistelusta ministereille. Ryhmä on ollut yksimielinen siitä, että prioriteettina ovat tukitoimet Agenda2030 toimeenpanemiseksi ja että voimassa olevan strategian päivitys on tähän nähden toissijainen. Visio voi edelleen olla "Hyvä elämä kestävässä Pohjolassa".

Ryhmässä on myös selkeästi havaittavissa että kansalliset ylätason yhteensovittamis- ja ohjausmekanismit ovat hyvin erilaiset. Muilla pohjoismailla ei ole Suomeen verrattavaa järjestelmää, johon kuuluu kattavasti tutkimukset, laajamittainen osallistaminen, kansallinen strategia, hallituksen toimeenpanosuunnitelma, toimikunta, ministeriöiden välinen koordinaatioelin ja seurantajärjestelmä parlamentaarisine ulottuvuuksineen. Kansallisten päävastuutahojen yhteistyö tulee näin ollen keskittymään tiedon- ja kokemusten vaihtoon. Vastuu konkreettisista poliittisista yhteistyöaloitteista valtavirtaistetaan kaikkiin ministerineuvostoihin ja yhteistyökokoonpanoihin.

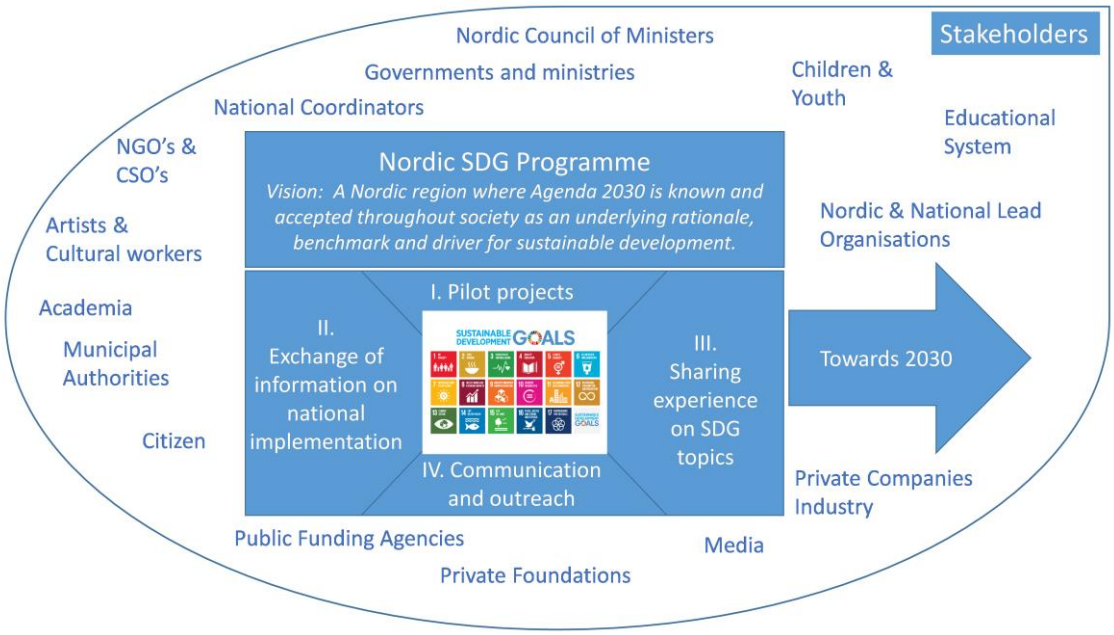

Kuva 3: Pohjoismaisen Agenda2030-ohjelman suhde yhteiskunnan eri toimijoihin
(lähde: PMN:n tilaaman kartoituksen *"Nordic Sustainable Development Action"* –raportin luonnos)

Varsinaista ohjelmallista ja politiikkayhteistyötä on määrä edistää kaikissa ministerineuvostoissa sektoreittain ja kannustaa yhteistyöhön suoraan pohjoismaisten yhteiskuntien eri toimijoiden välillä. Maaliskuussa asiantuntijaryhmä on pyytänyt Pohjoismaiden ministerineuvoston sektorineuvostoja kartoittamaan oman toimintansa Agenda 2030 valossa sekä ottamaan kantaa mahdollisiin erityistoimiin. Näitä voivat olla Agenda2030:n integroiminen ministerineuvoston koko toimintaan, prioriteettitoimien yksilöiminen ml. mahdolliset pilottihankkeet, viranomaisten tiedonvaihto kansallisesta toimeenpanosta sekä laaja yhteiskunnallinen osallistaminen mm. viestinnällisin keinoin.

Yhteispohjoismainen ohjelma, joka on rahoituksen lisäksi tarkoitus olla sateenvarjo ja politiikkapuite kaikille ministerineuvoston laajemmille toimille valmistellaan kesällä 2017 ja yhteistyöministereiden on määrä hyväksyvä ne syyskuussa 2017.